

АМЕРИКА МАМЛАКАТИДА ДЕПРЕССИЯ ВА ХАВОТИРДА ФИТОТЕРАПИЯ: ПОТЕНЦИАЛ ПСИХООНКОЛОГИК АҲАМИЯТИНИ БАҲОЛАШ БИЛАН ТИЗИМЛИ ШАРҲ

Ҳаққиев Фаррух Аскарлович

Бухарский областной филиал по психиатрической службе Республиканского
специализированного научно-практического медицинского исследовательского
центра психического здоровья

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14855101>

Аннотация: Ушбу тадқиқот Америкада бир қанча йирик онкология марказларида психотроп дори воситаларини буюриш амалиёти таҳлил қилинди. Тадқиқот даврида онкология марказларидаги бир гуруҳ бемор ётқизилган бўлиб, уларни бир бутун яни 100% деб қабул қилсак, камида 51 фоизига битта психотроп дори воситаси буюрилган. Энг кўп буюрилган дори воситалари гипнотиклар бўлиб, умумий рецептларнинг 48% ни ташкил этди, ундан кейин антипсихотиклар 26% ва хавотирга қарши воситалар 25% ни ташкил этди. Антидепрессант препаратлар психотроп рецептларнинг атиги 1 фоизини ташкил этди. Рецептлар асосларини таҳлил қилиш шуни кўрсатдики, психотроп рецептларнинг 44 фоизи уйқу учун ёзилган, 25 фоизи кўнгил айнаши ва қушиш учун берилган; тахминан 17 фоизи руҳий тушкунлик билан боғлиқ ва 12 фоизи диагностик тиббий муолажалар билан боғлиқ. Рецептнинг умумий тезлиги ҳар бир беморга тахминан 2 та психотроп препаратни ташкил этди, фақат 2% рецептларни нојўя таъсирларга олиб келгани аниқланди.

Калит сўзлар: Безовталикка қарши воситалар; Антидепрессив воситалар; Антипсихотик воситалар; ухлатувчи ва тинчлантирувчи воситалар; Психотроп дорилар.

Abstract: This study analyzed the practice of prescribing psychotropic drugs in several major American oncology centers. During the study period, a group of patients were hospitalized in oncology centers, and if we take them as a whole, i.e., 100%, then at least 51% were prescribed one psychotropic drug. The most frequently prescribed drugs were hypnotics, which accounted for 48% of the total prescriptions, followed by antipsychotics in 26%, and anti-anxiety drugs in 25%. Antidepressant drugs accounted for only 1% of psychotropic prescriptions. Analysis of the basics of prescriptions showed that 44% of psychotropic prescriptions were written for sleep, 25% were given for nausea and vomiting; about 17% were associated with depression, and 12% were associated with diagnostic medical procedures. The total prescription rate was approximately 2 psychotropic drugs per patient, only 2% of prescriptions were found to cause side effects.

Keywords: Anti-anxiety drugs; Antidepressive agents; Antipsychotic agents; hypnotics and sedatives; Psychotropic drugs.

Адабиётдарда келтирилган маълумотларга асосан, 1950 йилларда бўён Америкада психиатрик касалликларни даволаш учун самарали психотроп дори воситаларининг жорий этилиши психиатрияда терапевтиканинг янги даврини бошлаб берди ва психологик ҳолатларни даволаш учун тиббиётда мавжуд бўлган терапевтик стратегиялар спектрини сезиларли даражада кенгайтди. Бу таъсирнинг катталигини 1970 йилда психотроп дориларнинг асосий синфлари бўйича 214

миллиондан ортиқ рецептлар тўлдирилганидан, бу умумий миллий рецептларнинг 17 фоизини ташкил этганидан сезиш мумкин. Ушбу миллий сўров шуни кўрсатдики, тахминан 22% ёки ҳар 5 америкаликдан 1 нафари олдинги йилдаги скрипт психотроплари. Шу билан бирга, миллий аудит маълумотлари аниқландики бу даврда мамлакатда энг кўп буюрилган биринчи ва учинчи дори воситаси диазепам (Valium) ва хлордиазепоксид (Librium) бўлган. Ушбу воситаларнинг мавжудлиги психологик стрессни даволашда самарадорликни ошириш имкониятини берган бўлса-да, уни кафолатламаган. Муайян ҳиссий ҳолатлар учун тегишли дори ва дозалар бўйича кўрсатмалар аниқ эмас ва кўпгина синфларнинг психотроп агентлари орасида юқори ортиқчалик мавжуд. Шунингдек, уларни тайинлайдиган шифокорларнинг аксарияти ушбу дорилар билан ўзларини тўлиқ қулай ҳис қилишлари учун психофармакология бўйича етарли тайёргарликка эга эмас.

Психотроп дориларнинг аксарияти психиатр бўлмаган шифокорлар томонидан буюрилади, психиатрлар психотроп рецептларнинг фақат кичик қисмида иштирок этадилар. Blackwells, масалан, барча умумий амалиёт шифокорлари ва амалиёт шифокорларининг 97 фоизи диазепамдан фойдаланишини ва NIMH томонидан ўтказилган кенг қамровли сўров шуни кўрсатдики, психотроп рецептларнинг 70 фоиздан ортиғи умумий амалиёт шифокорлари, амалиёт шифокорлари ва жарроҳлар томонидан ёзилган. Охириги маълумотлар маълум бўлишича, рецепт бўйича психотроп моддаларни истеъмол қилган беморларнинг 85 фоизи умрида ҳеч қачон психиатрга мурожаат қилмаганини билдирган. Бошқа мамлакатларнинг маълумотлари ҳам психотроп дориларнинг аксарияти амалиётчи бўлмаган психиатр томонидан тайинланишини тасдиқлайди.

Айнан шу сабабларга кўра ушбу тадқиқот амалга оширилди. Саратоннинг психологик ва ҳиссий таъсири узоқ йиллар давомида маълум бўлган ва бир неча бор ҳужжатлаштирилган. Бир қатор тадқиқотларда саратон касаллиги билан оғриган беморларда психологик бузилишларнинг клиник даражалари 50% ва ундан юқори баҳоланган. Психотроп дорилар саратон билан боғлиқ психологик стрессни енгиллаштириш учун муҳим терапевтик механизмни таъминлаш потентсиалига эга, аммо улар буни қиладими ёки йўқми, бу очиқ савол. Онкологияда психотроп моддалар қанчалик тез-тез ишлатилиши, қандай дорилар, қандай дозада ва нима сабабдан қўлланилиши ҳақида маълумотлар йўқ.

Шунингдек, биз ушбу дориларни қабул қиладиган беморларнинг психологик, тиббий ёки демографик хусусиятларини деярли билмаймиз. Психотроп дориларнинг клиник синовлари онкологияда юқорида айтиб ўтилган барча сабабларга кўра аниқ талаб қилинади. Бироқ, ҳозирги фойдаланиш масалалари ҳал қилинмагунча, биз оқилона ҳаракат қила олмаймиз. Сўнгги тадқиқотлар шуни кўрсатадики, баъзи психоактив дорилар ўсмага қарши воситалар, шунингдек, психотроплар сифатида потентсиал аҳамиятга эга.

References:

1. Altman, H., Evenson, R. C., and Sletten, I. W.: Patterns of psychotropic drug prescription in four midwestern state hospitals. Curr. Ther. Rex. 14:667-672.1972.

2. Bacon, C. L., Renneker, R. E., and Cutler, M.: A psychosomatic survey of cancer of the breast. *Psychosom. Med.* 14:453-459, 1952.
3. Gottlieb, R. M., Nappi, T., and Strain, J. J.: The physician's knowledge of psychotropic drugs: Preliminary results. *Am. J. Psych.* 135:29-32, 1978
4. Marks, R. M., and Sachar, E. J.: Undertreatment of medical inpatients with narcotic analgesics. *Ann. Intern. Med.* 78:173-181, 1973
5. Stika, L., and Vinar, O.: Psychotropic drugs prescribed in three Prague districts. *Actiu. New. Sup.* 15:161, 1973.
6. Whitehead, W. E., Blackwell, B., and Robinson, A, why physicians prescribe benzodiazepines in essential hypertension: A phase IV study. *Biol. Psych.* 12:597-601, 1977.